

Marthe Wéry (1930-2005)

In een essay getiteld 'The Problem of Subject Matter' stelt Barnett Newman de vraag: wat is het onderwerp van de moderne schilder? Waar gaat het schilderen over, als dit zich beperkt tot een voorstellingloos beeld van lijn vlak en kleur? De onlangs overleden Belgische schilderes Marthe Wéry heeft die vraag beantwoord met een even poëtisch als radicaal oeuvre. Daarin staat de schilderkunst zelf centraal. De middelen, maar ook de traditie. Zij was een denkende schilder, die een constante dialoog voerde met voorgangers en tijdgenoten. Zo sprak zij in haar werk via een omweg over zichzelf.

Marthe Wéry wordt geboren in 1930 te Brussel. Zij maakt een geleidelijke ontwikkeling door van figuratie naar abstractie, beïnvloed door het constructivisme van Mondriaan en Malevich. Tijdens een reis door de Verenigde Staten in 1969 wordt ze getroffen door de extreme stellingnamen in het werk van abstract expressionisten als Newman en Agnes Martin en de heldere gestrengheid van Donald Judd. Tevens raakt ze geïnteresseerd in de kleu-

renstudie van Josef Albers en het Unisme van de van Poolse origine constructivist Streminsky. Onder invloed van hen ontdekt zij zich van alle historische ballast en reduceert zij haar middelen tot het absolute minimum: parallelle lijnen met inkt op papier getrokken. Hiermee krijgt ze bekendheid als ze in 1975 worden geëxposeerd in de spraakmakende tentoonstelling 'Fundamentele Schilderkunst' in het Stedelijk Museum Amsterdam.

In 1982, ten tijde van het 'wilde schilderen' van het neo-expressionisme, vertegenwoordigt zij België voor de Biënnale van Venetië met een ingetogen, maar uitgesproken schilderkunstige installatie. Ze vat het paviljoen op als één groot schilderij. Tegen de muur leunen en hangen smalle panelen in vele variaties rood. Vanaf dan zullen monochroom gekleurde panelen in wisselende samenstelling de expositieruimte construeren. Ze speelt in op de architectuur en het karakter daarvan, zoals in het museum van Tournus, een voormalige abdij. Op lage schragen krijgen de panelen in hun 'geknielde' positie een antropomorfe lading. Hun zachte geel- en zwartgroen contrasteert met de oranjegele zandstenen muren. Op de achterwand hangt een meerluik, een verdubbeld triptiek.

Met de toenemende aandacht voor de picturale kwaliteiten keert ze vanaf 1994 terug naar het autonome schilderen. Ze giet waterdunne verf in vele lagen over een liggend paneel. Door de verf gecontroleerd te sturen construeert ze een 'toevallige' compositie van lichte en donkere vlekken, koele en warme gradaties van eenzelfde kleur. Formeel gezien kruipt het schilderij hiermee binnen de begrenzing van het kader, maar inhoudelijk treedt het daar buiten. Hierover zegt Wéry zelf dat ze zich kan vinden in de aanduiding van 'beyond art', kunst die niet alleen naar zichzelf verwijst. Haar pure schilderkunst maakt ze tot inzet van een filosofisch verhaal.

Zo'n verhaal laat zich lezen in haar laatste grote tentoonstelling afgelopen zomer, getiteld 'Les Couleurs des Monochromes', in het Museum voor Schone Kunsten in Doornik. Wéry speelt hierin een lichtvoetig spel met de Art Nouveau architectuur van het museum en de daar aanwezige negentiende-eeuwse collectie. In de zaal van de impressionisten hangt geïsoleerd een opvallend schilderij van Henri Fantin-Latour. Een schilderes zit voor een ezel waarop een nog maagdelijk doek, een wit monochroom. Het lijkt Newmans vraag van honderd jaar later te illustreren: 'Wat te schilderen? Op de achterwand hangt Wéry schilderijen van Monet, Seurat, Manet en de minder bekende Emile Claus. Op de zijwand in een Mondriaaneske, ritmische compositie, oranje panelen uit haar Utrecht-serie. Daartegenover een reeks van diepblauwe verticalen. De encenering verwijst naar de door de impressionisten vrijgemaakte kleur van de voorstel-

ling en de warme en koele polen van hun koloriet. Zo ontstaat een poëtische lijn tussen het impressionisme en het constructivisme, tussen Monet en Mondriaan. Door haar schilderijen direct in relatie te brengen met het werk en ideeën van voorgangers, toont Wéry zich een fundamentele schilder met een sterke postmoderne kant. Het is deze combinatie die haar werk interessant maakt. Het plaatst zich midden in de discussie van de hedendaagse schilderkunst, waarin het verleden een onderwerp is.

En dan nog haar prachtige kleuren, die het hele spectrum omvatten. Ze zijn geen afgeleide van de natuur, noch zijn ze artificieel, maar elementair als de natuur zelf. Blauwgroen als stromend water, blauwgrijs als de lucht. Rood en paars als korstige aarde, oranje-rood als gloeiend vuur. Aristoteles voegde aan de vier elementen de ether als vijfde element toe, de Quinta Essentia. Die vluchtige stof is het wezen van het werk van Marthe Wéry, de geest, waarmee zij haar objecten leven inblaast en bezielt.

Steven Aalders

Installatie Marthe Wéry in het Museum voor Schone Kunsten in Doornik